

vezetője. Az alkotó telepet Aba Novák Judit művészettörténész, a Képzőművészeti Szövetség ügyvezető elnöke segítségével hozta létre. A kaukázusi művészet (grúz-örmény) állandó képviselője mellett Oroszország, a balti államok, Svédország, Olaszország, Izrael művészei adtak találkozót itt és tanultak benne közösen.

Íróként, éveken keresztül, a Bács-megyei Forrás folyóirat munkatársa volt. Tanulmányai és esszéi ebben a folyóiratban jelentek meg.

Hölgyeim és Uraim! Aki nem hiszi, járjon utána!...

Falvy Károly

(A kiállítás a Magyarok Háza Csontváry termében 2004. június 24. napjáig tekinthető meg, naponta 10-18 óra között, vasárnap kivételével.

A kiállítást támogatja az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat.)

Várady Mária

Örmény kortárs zene a Magyar Rádióban Avagy mi is az a duduk?

Május 20-án este zsúfolásig megtelt a Magyar Rádió 6-os Stúdiója.

Lázár Eszter, a Magyar Rádió zenei szerkesztője a hazai örménységet megajándékozta azzal a zenével, amit sem TV-ben, sem Rádióban nem hallunk, csak tudjuk, hogy léteznie kell „valahol Örményországban”.

Mindennapjainkban tudjuk, hogy ki Jeney Zoltán, Vidovszky László vagy Kocsár Miklós, de a távoli Örményországban élő zeneszerzőkről ritkán hallunk. Most a XX.-XXI. század zenéjéből válogató hangversenysorozat május 20-i adásában a Bartók Rádió közönsége előtt is bemutatkozhattak azok a zeneszerzők, akik műveikben az örményül létezését fejezik ki.

Ezen az estén magyarországi ősbemutatóként *Ruben Szargaszjan, Jervand Jerkanjan, Levon Csausjan, Vahram Babajan, Vacse Sarafjan* és *David Haladjan* művei hangzottak el.

Elsőként a Magyarországon élő *Gayane Jagastpanjan* zongoraművésznő *Ruben Szargaszjan Hét zongoradarab Komitász tiszteletére* című alkotását rendkívüli energiával szólaltatta meg. Komitász neve ismerősen cseng, ő volt az örmény népzene első feltárója, aki az 1915-ös Genocídium borzalmaiba beleőrült. A zongorán néhány harmonikus dallamsort iszonyú éles disszonáns ütem követ, mintegy jelezve a bomlásnak indult, addig rendszerben működő világot. A XX. század elejének profétikus gondolatait, a történelmi nemzettudat fájaldalmát is megjeleníti ugyanúgy, mint a magyar kultúrkörben Ady Endre:

„Jaj, hogy szép álmok így elszörnyülnek,

Jaj, hogy mindenké igába görnyülnek, /.../

Itt most vér-folyók partból kitérülnek,

Itt régi átkok mélyesre mélyülnek:

Jaj, mik készülnek, jaj mik is készülnek?"

(Krónikás ének 1918-ból)

Jervand Jerkanjan: Alkonyi fények - fuvolára, klarinétra és zongorás trióra Gyöngyössy Zoltán fuvola-, Klenyán Csaba klarinétművész valamint a Magyar Zongorás Trió előadásában jelezte, hogy a fúvós hangszerek nem idegenek az örmény lélek számára. *Levon Csausjan Zongorástriója* Jereván, Moszkva és Tbiliszi után Budapesten is bemutatásra került. Az előbb említett két zenemű annyi jellegzetesen örmény motívumot tartalmaz, amennyi

lengyelt egy lengyel zeneszerző munkája, vagy magyart egy magyar zeneszerzőé. A történelmi tragédiák, egyéni sorsok, kilátástalanság, létbizonytalanság, stressz-helyzetek ugyanúgy tükröződnek ezekben a művekben, mint a kortárs európai zenében. Csakhogy a ritmusváltások, a gyors részek fokozottabb tempót kérnek, mint amihez a magyar fül szokhatott. A Magyar Zongorás Trió melynek tagjai: *Szentpéteri Gabriella* /zongora/, *Modrián József* /hegedű/ és *Rádi Ildikó* /gordonka/ kiválóan értelmezték - avagy fejtették meg- az elhangzó műveket. Csausjan Zongorástriója ellentétes zenei gondolatokra épül, melyek hol egymást kiegészítve, hol egymást túlharsogva haladnak. A lírai hangvétel csak pillanatokra érvényesülhetett, mert a zongora és a hegedű uralta a játékot. A gordonka szólama soha sem került ki csillogóan, önállóan ebből a hármas viadalból.

A hangverseny második részét Gayane Jaghaszpanjan nyitotta meg *Vahram Babafan: Pro és kontra - zongorára*, a művésznőnek dedikált művével. Gayane Jaghaszpanjan nemcsak a kezével billent, hanem teste minden energiájával kifejez, kommunikál. Aki egyszer is látta őt zongorázni, nem felejt el azt a jellegzetes, törött-szárnyú madárhoz hasonló kéztartást, amely zuhan a billentyűkre vagy csak megsimogatja azokat.

Nehéz szívvel hallgattuk a hol harsogó, hol elhaló, hol lassuló, hol gyorsuló bartóki „hangzavart” és vártuk, hátha változik valami és mi a koncertet élvezni is fogjuk.

És a csoda megtörtént.

Eljött közénk Örményországból *Gevorg Dabaghjan* és a barackfából faragott, duplanyelvedes dudukján megszólaltatta a vágyott dallamokat. Népi dallamok csendültek fel, - mi hallgattuk a furulyához hasonló, a fuvolánál érdekesebb hangú, ősi hangzású fúvós hangszert. Megszólaltatása különleges ajak- és kéztechnikát igényel, ezért *dudukosnak születni kell*. Már-már mulatságos, ahogyan a zenész minél több levegőt tárol a két arcüregében, - ettől „dundi” lesz, és körkörös légzéstechnikával rezegetve, billegtetve megszólaltatja a hangokat, - ősi népi dallamokat-, amelyet egy csellókontinuó kísér. A duduk elkalandozik ettől a hangtól, de mindig visszatér-megtér hozzá. Mi érezzük ennek a biztonságát, és ismerkedve népünk zenei anyanyelvével már mosolygunk, már derülátókká válunk. Ha fájdalmasan szól a duduk, az csak olyan, mintha jól kisírnánk magunkat, hogy utána megnyugodva, hittel, bátran és szépen éljük tovább életünket.

Bár ez a műsorszám eredetileg nem szerepelt az est programjában, a legnagyobb sikert *Gevork Dabaghjan* dudukművész *Improvizációja* aratta.

Vacse Saraffan: A nap, a bor és az idő szele - dudukra és zongorás trióra igazi XX. századi megszólaltatást igényelt az előadók részéről. Szentpéteri Gabriella zongoraművésznő néha a klaviatúrán áthajolva pengette a zongora húrjait, majd dinamikusan „használta” a billentyűket is, - ami egyáltalán nem törte meg a mű kivételes tág gondolatiságát. Ez az alkotás méltán képviseli a világban az örmény zene ősiségét, - a zeneszerző tagja az „Ezüst út” projektnek, amelynek célja a zenetörténet térbeli és időbeli országútjainak végigjárása. Két duduk szólalt meg ezen az estén, egy mélyebb és egy magasabb hangolású. Megmagyarázhatatlan a sikere itt és most, és én arra gyanakszom: a siker része, hogy itt és most mi, örmények hallgattuk saját népi hangszerünk génjeinkben visszhangzó hangját. Ez pedig kiváltságos helyzet.

Az est zárásaként *Gregor Narekatsi* zsolttáira komponált *David Haladjan* kórusművét hallhattuk a Magyar Rádió Kamarakórusának előadásában, *Strausz Kálmán* vezényletével. A X. századi örmény szerzetes verse *Megha - Vétkeztem...* kezdetű. Nagyon szép, megható, mély érzelmeket ébresztő zene. Zokog, kér és megnyugszik. A hallgatóság az örmény kiejtéssel problémamentesen megküzdő kórus szárnyalásához kapcsolódva lelki békére lel.

Idézzük fel „*A siraloménekek könyve*” 5. és 6. zsolttárát *Náreki Szent Gergely* gyönyörű imáját.

Vétkeztem jótéteményeid elfeledésével,

Ismét vétkeztem.
Vétkeztem test kezével lelket sújtván,
Én bolond, vétkeztem.
Vétkeztem az ételleddel szemben árulással,
Bizony, bizony vétkeztem.
Vétkeztem szavadat elhanyagolván,
Gonoszul vétkeztem.
Vétkeztem pusztulásom napját siettetvén,
Én hitvány, vétkeztem.
Vétkeztem én méltó az élettelen halálra,
Én nevetséges, vétkeztem.
Vétkeztem én tiszteletlen a Te Felséged előtt,
Én undorító, vétkeztem.

Végül a lélek világa ismét itt van a számomra,
Mert veszemnek és pusztulásomnak tűnik,
Mert vissza sem fordulván átálltam,
Mert fiúként ellenséggé lettem,
Mert az ég magasságából lezuhantam,
Mert az élet töviseit gyűjtöttem.

(Zsigmond Benedek fordítása)

*(Lázár Eszter, a Magyar Rádió zenei szerkesztője 2003 őszén a Fővárosi Örmény
Önkormányzat anyagi támogatásával vett részt Jerevánban az örmény kortárszenei
fesztiválon azon céllal, hogy az örmény kortárszenét megismertesse a hazai közönséggel,
köztük a hazai örménységgel is.*

Szerk.)

Magyarörmény művészek

Nyolcvan éve született Darkó László művészettörténész festőművész

Egészen pontosan 2004. május 22-én lenne 80 esztendeje, hogy Torda városában megszületett a nagy múltú nagyjait Darkó család reményteljes leszármazottja, László. Egykoron címeres nemeslevelet kapott őse igen derék vitéz lehetett, erről árulkodik az armálisukban szereplő, kardot markoló, páncélos fél kar. A székely eredetű család olyan tagjaival büszkélkedhetett, mint Darkó Mihály (1802-1849), a rektor-professzor unitárius pap; Darkó Zsigmond (1842-1889), Torda főjegyzője; Darkó Aladár (1881-1947), a bankigazgató.

A magas, feketebajuszos Darkó László arcvonásain erősen átütött az örmény vonal megjelenése, amit Darkó Zsigmond főjegyző feleségének, *Amberboj* Katinkának a családba való belépése okozott.

Darkó László valóban szakmai szemmel mondhatott véleményt festményeiről, mert a francia-német szakpárosítás mellett régészeti és művészettörténeti tanulmányokat is folytatott a kolozsvári Ferenc József, majd -1945-től, a névváltoztatás után - a Bolyai Tudományegyetemen. Nemcsak tudásával, hanem a sokszor még fontosabbnak tartott „papírokkal” is tudta igazolni ismereteit.

A művészet elmélete és históriája annyira lekötötte a figyelmét, hogy egyetemi tanulmányai végeztével 1948-ban sikeresen megvédte *A tájképfestészet korszakai* című művészettörténeti doktori disszertációját is. Elméleti tudását tovább mélyítette dániai tanulmányútjain. 1958 és 1970 között számos szakcikket, évfordulós megemlékezést írt Courbetről, Delacroix-ról, Manet-ről és Paál Lászlóról. Tanulmányai, úti jegyzetei, esszéi az